

Yeşil Teknik

Cenk Durmuşkahya
cdkahya@hotmail.com

Sedir Ağacı ve Gemicilik

Çoğu kez yılbaşı çamı olarak tanıdığımız, piramide benzer görüntüsüyle dikkat çeken sedir ağaçları botanik biliminde *Cedrus libani* olarak isimlendiriliyor. Sedir ağacı veya Lübnan sediri ülkemizde yaşayan önemli orman ağaçlarından biri olup, uygarlık tarihine yön veren bir ağaç. Çünkü sedir ağacı olmasaydı, belki de uygarlığımız bugünlere gelemeyecekti.

Sedir ağacına Lübnan sediri denmesinin nedeni, bu bitkinin doğum yerinin Lübnan olmasıdır kaynaklanıyor. Kısaca Lübnan bayrağının sedir ağacıyla süslenmesi bir rastlantı değil.

Sedir ağacının coğrafi yayılışına baktığımızda, bu ağacın bereketli hilal adı verilen ve ülkemizin de

bir kısmının içinde bulunduğu, Mezopotamya'da bulunduğu görülüyor. Bu nedenle bu bölgede bulunan sedir ağacı ve diğer bitkilerin yaşamımızdaki yeri çok büyük. Peki bu noktada Mezopotamya'nın ve burada yaşayan bitkilerin ne gibi bir önemi var?

Birçok biliminsanı tarafından uygarlığın beşiği olarak kabul edilen Mezopotamya, sözcüğü nehirlerarası (Latince, mezo = orta-ara, potamus = nehir) anlamına geliyor. Burada kastedilen nehirlerse Fırat ve Dicle. Bu bölge yüzyıllar boyunca adı geçen nehirlerin taşıdığı besin bakımından zengin alüvyal maddelerin birikmesiyle çok bereketli topraklara sahip bir alan haline geliyor ve günümüzde besin olarak kullandığımız birçok sebze ve meyvenin de biyolojik olarak doğum yeri oluyor. Sedir ağacı da, bu bölgede doğan en önemli ağaçlardan biri. Sedir ağacı hayatımızda neden bu kadar önemli? sorusunun cevabını açıklamadan önce bu ağacın genel özelliklerine bir göz atalım.

Sedir ağacı, çamgiller (Pinaceae) ailesinden olup yaprak dökmeyen, yani herdem yeşil, yaklaşık 30-40 m kadar uzayabilen ve uygun koşullarda bin yıl yaşayabilen kozalaklı bir ağaç türü. Bu ağacı çam ağaçlarından ayırt etmenin en kolay yolu, ibre adı verilen yaprakların çamlara göre çok kısa oluşu (yaklaşık 2-3 cm) ve birden çok ibrenin bir demet şeklinde aynı yerden çıkması. Se-

dir ağacının kozalakları çam kozalaklarından farklı olup daha ince ve uzun. Kozalak pulları adı verilen yapıları arasında boşluk bulunmuyor. Sedir ağacının dünya genelinde yayılış gösteren 4 türü var. Bunlar atlas, himalaya, Kıbrıs ve Lübnan sedirleri.

Bu ağaçlar günümüzde Lübnan ve ülkemizde yer alan Toros ve Amanos Dağları başta olmak üzere genellikle Akdeniz havzasında yayılış gösteriyor. Sedir ağacı diğer kozalaklı ağaçlar gibi geç büyüme özelliği gösterip kuvvetli bir odun yapısına sahip. Bunun yanında, tüm çamlarda olduğu gibi odununda reçine bulunduruyor. Bu reçinenin görevi, ağacın herhangi bir nedenden dolayı yaralanması durumunda açılan yaranın kapatılarak mikrop kapmasını önlemek ve ağacın kendi kendini tedavi etmesini sağlamak. Bu nedenle reçineler, çok uzun yıllardan beri halk tıbbında da antiseptik (mikrop öldürücü) özelliklerinden dolayı yaygın olarak kullanılıyor. Ayrıca kehribar adı verilen yarı saydam görünümlü taşlar da, bu

tip bitkilerin reçinelerinin fosilleşmesiyle ortaya çıkıyor. Reçinelerin bir başka özelliği de, kokuları ve kimyasal özellikleriyle bitkiyi böceklerle ve kurtlara karşı koruması. Bu nedenle sedir başta olmak üzere çam, selvi, göknar, ardıç gibi tüm reçineli ağaçlardan elde edilen kereste, böceklerin ve kurtların verecekleri hasarlara karşı çok dayanıklı oluyor. Reçinenin bu ağaçlara sağladığı üçüncü yararsa, kimyasal yapısıyla hücrelerin oksijenle temasını keserek onların bozulmasını engellemesi. Bu özelliğinden dolayı sedir ve selvi ağaçlarının reçineleri Eski Mısır'da ölümlerin mumyalanmasında kullanılmış. Sedir ağacına geri dönecek olursak, bu ağacın odununun çok sağlam olması, böceklerle ve atmosferik etkilere karşı diğer ağaçlardan daha dayanıklı olması ve yine içerdiği reçine sayesinde sudan daha az etkilenmesi nedeniyle, antik uygarlıklar tarafından, başta gemi olmak üzere çeşitli inşaat sektörlerinde kullanılmış. Dünya tarihine baktığımız zaman, ilk başta Eski Mısır olmak üzere, İspanyollar, Portekizliler ve Cenevizlilerin gemici ulus olmalarının nedeni, Akdeniz havzasında yaşamış olmaları ve sedir ağacını tanyor olmalarından kaynaklanıyor. Eğer bu bölgelerde sedir ağaçları olmasaydı, belki de bugün ne binlerce mil kat edebilen dayanıklı gemiler yapabiliirdik ne de denizleri bu kadar iyi tanyabilirdik. Bugün ülkemizde çok az, Lübnan'daysa sadece korunan alanlarda sedir ağaçlarının bulunması da, Eski Mısır uygarlığından günümüze kadar bu ağacın yoğun bir şekilde kullanılarak tüketilmiş olmasına bağlıyor.

